

ROGER-POL DROIT

Alice
IN
Verwonder
land

EEN DROOMREIS
DOOR DE FILOSOFIE

ten have

1

Waarin Alice in een ander land belandt en praat met twee muizen

Die ochtend is Alice alleen thuis. Ze doet haar best om een opstel op papier te zetten, maar het wil niet erg lukken. Op zich schrijft ze graag. Verwoorden hoe een reis verloopt of hoe ze een feestdag of een ontmoeting heeft ervaren, dat vindt ze al heel lang leuk. Maar hoe ze dit nu moet aanpakken? Voor het eerst is haar gevraagd een betoog te schrijven, de argumenten voor en tegen op een rijtje te zetten, en dan haar eigen ideeën te formuleren. Ze krijgt het niet voor elkaar.

Mom is boodschappen doen, niemand die haar in de gaten houdt, en dus droomt Alice lekker weg. Ze laat haar blik meevoeren door een zonnestraal, een vogel op het gras, kijkt naar haar poes Dina die op de bank ligt te slapen. Wat een rust straalt ze uit, denkt Alice. Je zou bijna denken dat ze in een andere wereld leeft, eentje zonder zorgen, zonder oorlog, zonder angst, zonder vragen.

Onzekerheid en onvrede, daar loopt Alice de laatste tijd steeds vaker mee rond. Ze blijft zich maar afvragen of de wereld nog wel een toekomst heeft, of de mensheid zal overleven. Waarom voeren mensen oorlog? Waarom verwoesten ze de aarde, de biodiversiteit, het leven? Wat kun je doen om deze verwoesting te stoppen? Hoe moeten we leven, in al onze verscheidenheid, zonder de wereld compleet naar de knoppen te helpen? Kan dat nog wel? Welke weg moet je kiezen?

En wat wil ik met mijn eigen leventje? mijmert Alice. Wat

voor werk ga ik doen, waar wil ik gaan wonen en met wie, wat voor toekomst zie ik voor mezelf? Wat wordt mijn kompas? Soms loopt Alice over van energie en heeft ze het gevoel dat ze alles aankan. Vanochtend is dat zelfvertrouwen echter ver te zoeken, zoals wel vaker. Alice voelt zich verloren, ze zoekt naar houvast.

De afgelopen nacht had ze een droom die haar maar blijft achtervolgen. Zo'n droom die onwaarschijnlijk echt lijkt. Ze hoorde haar opa praten. Hij hield in haar droom haar hand vast en zei: 'Kom, dan help ik je op weg.' Daarna sprak hij nog lang met haar, dat weet ze nog.

Hij vertelde, peinst Alice, dat mensen zich al duizenden jaren het hoofd breken over de vragen die mij bezighouden, en dat ik niet moet denken dat je enkel hulpeloos kunt toezien hoe de wereld ten onder gaat. Je kunt beter uitzoeken wat filosofen en andere wijze mensen overal op de wereld de afgelopen eeuwen hebben gezegd, om vervolgens hun ideeën met elkaar te vergelijken en die eruit te pikken waar we wat aan hebben om te weten hoe we het beste kunnen nadenken en leven.

Hij waarschuwde me dat het een lange reis wordt, dat ik onderweg soms op een dwaalspoor zal belanden, maar dat het de enige weg is die uitzicht biedt op vooruitgang. Ik vertrouw hem, want ik ben dol op mijn opa. Maar ik begreep niet waar hij heen wilde.

En toen werd ik wakker.

Alice zegt tegen zichzelf dat het maar een droom was. En dat het zo niet opschiet met haar opstel. Ze heeft haar dag niet. Ze kan beter een luchtje gaan scheppen in de tuin, met de prachtige telefoon die Mom haar de week ervoor voor haar verjaardag cadeau heeft gedaan. Die dag had ze Alice wakker gemaakt door luidkeels te verkondigen: 'Lieverd, vanaf vandaag ben je geen kind meer! Je hebt nog altijd dezelfde blonde haren, dezelfde glinsterende ogen, dezelfde nieuwsgierige aard, en toch ben je kind af! Kun je het geloven?'

Nee, Alice kan het niet geloven. Ze hoeft maar even naar haar voeten, handen en knieën te kijken om te weten dat alles hetzelfde is. Toen ze klein was, dacht ze dat er ooit een dag zou komen waarop alles plotseling anders was. Ineens zou ze een heel ander, veel groter mens zijn. Maar dat gebeurde maar niet. Elk jaar opnieuw werd ze hartelijk gefeliciteerd, was er taart en kreeg ze cadeautjes. En dan zei iedereen dat ze groot *aan het worden was*, maar ze had nog steeds hetzelfde hoofd en dezelfde gedachten. Op den duur verwachtte ze alleen nog felicitaties, taart en cadeautjes. De grote verandering die zou plaatsvinden op de dag van haar verjaardag, dat was maar fantasie.

Trouwens, vraagt Alice zich af, waar is het ook goed voor om volwassen te worden? Volwassenen verpesten alles toch alleen maar. Je hoeft maar te kijken naar het klimaat, naar hoe ze omspringen met dieren en de wereldzeeën. En ze doen ook vaak niet wat ze zeggen. Dan verklaren ze wel plechtig dat we onze manier van leven moeten veranderen, maar intussen blijft alles zoals het was. Alice doet haar best, ze doucht niet te lang, ze scheidt haar afval, neemt altijd de fiets, vraagt Mom geen spullen met onnodig verpakkingsmateriaal te kopen. Maar ze weet heel goed dat dit niet genoeg is. Er staat een ramp te gebeuren, daar is ze van overtuigd, net als al haar vrienden en vriendinnen. Een verlammende gedachte.

Zo nu en dan verdrijft ze haar zorgen, doet ze haar oortjes in en danst ze met haar haren zwiepend in het rond. Eigenlijk zou ze liever weer een kind worden en onder de heg gaan zoeken naar het hol van het Witte Konijn, net als die andere Alice, die van Lewis Carroll, die *in Wonderland* terechtkomt en *Achter de spiegel* rondreist. Mom is dol op die verhalen, ze las er elke avond uit voor. Dat is waarom ze Alice 'Alice' heeft genoemd.

Als kind kon ze geen genoeg krijgen van het Konijn dat te laat komt en bezorgd op zijn horloge kijkt, van het meisje dat hem achterna rent, zijn hol in duikt en vervolgens allerlei vreemde snuiters tegen het lijf loopt. Haar moeder zei steeds: 'Jij bent

mijn Alice, mijn eigen wonder.' Hoe vaak waren ze niet de tuin in gelopen om daar onder de heg te gaan kijken of ze het hol konden vinden? Alice hoopte stiekem altijd dat het zou lukken.

En zo komt ze die ochtend op het idee om nog eens, net als vroeger, op zoek te gaan naar dat vermaarde hol achter in de tuin. Ze weet wel dat het niet bestaat, ze is al lang geen meisje van acht meer. Maar niets weerhoudt haar ervan om achter in de tuin nog eens een kijkje te nemen.

Onder de heg valt natuurlijk nergens een Wit Konijn te bekennen dat op zijn horloge kijkt. Maar er is wel een hol dat Alice nog niet eerder heeft gezien. Een echt hol, als een tunnel zo groot en diep. 'Voor een enorm konijn!' roept Alice uit. Opeens voelt ze een luchtstroom, die haar stilletjes aanlokt, aantrekt, aanzuigt, tot hij zo krachtig is dat ze haar evenwicht verliest en omlaag tuimelt.

Ze valt, valt, valt, heel langzaam valt ze. Precies zoals de Alice van vroeger, zachtjes door de lucht, het diepe duister tegemoet. Het voelt allemaal heel vreemd, maar niet onaangenaam wanneer je er een beetje aan gewend raakt.

Wat een idee om nog eens te gaan kijken, denkt Alice. Tijdens het vallen, dat duurt en duurt, draait ze zich om en laat ze zich op haar rug drijven, net als in het zwembad, ze probeert allerlei verschillende houdingen uit. Ze haalt haar gloednieuwe telefoon tevoorschijn, waarvan het schijnsel meteen het peilloze duister doorboort. O nee, geen bereik!

Alice denkt na, ze heeft geen andere keus. Dat Wonderland, daar gelooft ze dus niet in. Pratende dieren, cakejes met de woorden EET MIJ erop, groter worden en dan weer kleiner, het zal allemaal wel.

Ze begint het zo langzamerhand behoorlijk saai te vinden, in deze tunnel zonder bereik. Haar gedachten dwalen af naar de tatoeage die ze later wil laten zetten. Daar droomt ze al tijden van. Het wordt geen eenhoorn, geen vlinder en ook geen lotusbloem. Nee, dat is niks voor haar. Alice droomt van een levens-

les die ze op haar rechteronderarm wil laten aanbrengen. Woorden die ze altijd met zich mee kan dragen. Een grote levensles die haar kan helpen de dreigende natuurrampen te doorstaan. Een levensles die haar nooit zal teleurstellen, haar zal helpen koers te houden en in elke levensfase een nieuwe betekenis zal krijgen. Een levensles die kan dienen als kompas, vlot, talisman. Maar ook als horizon, uitdaging, aanmoediging. Alles tegelijk. Dat is wat ze wil. Een gedachte die haar troost op sombere dagen, die haar de nacht door helpt, haar naar de sterren doet reiken, die haar vermaant en vergeeft, die even bemoeidigend als veeleisend klinkt, altijd aan haar zijde zal zijn, waar ze ook gaat, wat ze ook doet.

Maar waar vind je zo'n levensles? vraagt Alice zich af, terwijl ze nog altijd valt, dieper en dieper, recht op het middelpunt van de aarde af. Ik ben er vast van overtuigd dat die bestaat, maar hoe kom je hem op het spoor?

Plotseling landt ze op een stapel dorre bladeren, die soepeltjes meeveert. Alice stelt vast dat ze de duistere tunnel achter zich heeft gelaten. Er schijnt een zacht licht, als door een glinsterende nevel. Waar is ze nu beland?

‘Welkom!’ zegt een hoog piepstemmetje.

‘Welkom!’ herhaalt nog zo'n piepstem.

Alice kan niet zien wie haar aanspreken.

‘Dank u wel,’ antwoordt ze vriendelijk. ‘Met wie heb ik de eer?’

Ze herinnert zich donders goed dat er in Wonderland koninginnen rondlopen die vreselijke woedeaanvallen kunnen krijgen. Ze doet haar best beleefd te zijn, want je weet maar nooit.

‘Hé daar! Hier zijn we, aan je voeten!’

Alice zoekt maar ziet niets, kijkt nog eens goed, en dan bespeurt ze tussen haar schoenen opeens twee druk gebarende figuurtjes. Twee microscopisch kleine roze muisjes. Absurd, denkt ze, maar niets om je zorgen over te maken.

‘Aha,’ zegt Alice, ‘nu zie ik u ook. Wie bent u?’

‘Wie wij zijn? Wij zijn je muizen!’ klinkt het in koor, alsof Alice een heel domme vraag stelde.

‘Ze noemen me de Gekke Muis, maar misschien ben ik wel de slimste van het stel,’ zegt de hoogste stem.

‘Ze noemen me de Slimme Muis, maar misschien ben ik wel de gekste van het stel,’ zegt de andere stem.

Meteen daarna barsten ze in zingen uit, op een melodie die Alice al eens eerder heeft gehoord: ‘Tweelingzusjes, dat zijn wij, met Tweelingen als sterrenbeeld, mi-fa-sol-la-mi-re, re-mi-fa-sol-sol-sol-re-do.’

Alice staat paf en moet denken aan haar poes Dina, die vast heel boos zou zijn als ze wist dat zij hier naar een stel zingende muizen stond te luisteren.

‘Waar zijn we? Kunt u me dat vertellen?’ vraagt Alice.

Als enig antwoord hoort ze luid gelach. Ze denkt tenminste dat het luid gelach is, want ze heeft nog niet eerder roze minuisjes horen proesten, laat staan twee tegelijk.

‘Waar we zijn? HIER natuurlijk! Waar anders?’ zegt de Slimme.

‘Hoe kunnen we nu ergens anders zijn dan HIER! Ergens anders ben je goed van het padje!’ zegt de Gekke.

Nu begint Alice haar geduld wel wat te verliezen.

‘Ik weet heus wel dat we hier zijn, hoor! Ik vraag u alleen me te vertellen wat dit voor plek is en wat ik hier doe. Dat is toch niet zo ingewikkeld?’

‘Toch wel, grote jongedame, het is toch wel ingewikkeld om te weten waar je bent,’ zegt de een.

‘Weten waar je bent beland, dat is zo eenvoudig niet,’ zegt de ander.

‘We zijn... in Verwonderland! In Verwonderland! In Verwonderland!’ gieren de muisjes terwijl ze aan Alice’ voeten over elkaar heen buitelen.

‘En wat gebeurt hier zoal, in dit land?’

Na deze vraag van Alice vallen de muisjes stil. Heel even blijven ze stokstijf staan. Geen vin verroeren ze meer, geen woord komt nog over hun lippen.

‘Excuseer,’ zegt de Slimme Muis, wanneer die eindelijk de stilte doorbreekt, ‘maar je vraag sloeg me uit het veld, jongedame. Want, weet je, ALLES gebeurt in Verwonderland. Stel, je komt iemand tegen. Je verwondert je dan over wie deze persoon is, en daar ontwikkel je dan een idee van. Als je dan bijvoorbeeld op die persoon verliefd wordt, komt dat door het idee dat je van hem of haar hebt. Hetzelfde met geluk. Als je gelukkig wilt zijn, dan komt dat door je idee van geluk. Als je niet wilt dat het bij je thuis gaat spoken, komt dat door je idee van spoken. Als je bang bent dat de aarde onleefbaar wordt, komt dat door je idee van de toekomst. Alles waar je van houdt, waar je niet van houdt, wat je verafschuwt, waar je naar verlangt, alles wat je al weet, alles wat je nog te leren hebt, ALLES gaat terug op de ideeën in je eigen hoofd, in dat van anderen, in boeken, kranten en gesprekken.’

‘Vreemd hoor,’ zegt Alice, ‘ik wist niet dat ideeën zo belangrijk waren. Ik heb geleerd dat er goede ideeën bestaan en slechte, ware en onware, maar eigenlijk weet ik niet precies wat dat zijn. Cadeau-ideeën, vooropgezette ideeën, kinderlijke ideeën en die van volwassenen, receptideeën, knutselideeën en vakantie-ideeën, die ken ik wel. Maar nu is het net alsof u me raadseltjes opgeeft en wanneer ik geen idee heb wat ik moet antwoorden, is het alsof u met mij speelt als de kat met de...’

Nog net op tijd beseft Alice met wie ze hier staat te praten.

De Muizen kijken haar glimlachend aan, half spottend, half medelijdend. De Slimme Muis neemt het woord. ‘Je weet er meer van dan je denkt, je denkt alleen niet diep genoeg na. Wanneer je droomt van een vrij leven, doe je dat op grond van het idee dat je van vrijheid hebt. Al vanaf dat je klein was heb je telkens wanneer je “Dat is niet eerlijk!” riep (en dat heb je wel duizend keer gedaan, en je zal het ook nog vaak blijven zeggen)

uiting gegeven aan het idee dat je van eerlijkheid hebt. Wanneer je aan je toekomst denkt, over wat je later wil gaan doen, dan heeft ook dat te maken met je idee van tijd, je voorstelling van de toekomst. Zo heb je allerlei ideeën, die voortkomen uit verwondering. Ze geven je leven richting. Het is belangrijk om te weten dat zulke ideeën bestaan en ze te onderzoeken. En ze zijn allemaal hier te vinden, hier in Verwonderland.'

2

Waarin we een kangoeroe zien opduiken met heel wat in zijn mars

De Gekke Muis holt in kringetjes rond, ze ziet er nogal opgewonden uit. ‘Opgepast,’ zegt ze, ‘je moet niet vergeten dat ideeën van dingen *die niet bestaan* ook heel nuttig kunnen zijn. Jij hebt een idee van vrijheid voor alle levende wezens, terwijl in werkelijkheid heel veel dieren opgesloten zitten en heel veel mensen worden onderdrukt. Jij hebt een idee van gelijkheid tussen mannen en vrouwen, terwijl een heleboel vrouwen feitelijk in een ondergeschikte positie zitten. Ik kan me als Gekke Muis ook wel een wereld voorstellen zonder geweld, oorlog en ellende, en doe dan gelijk ook maar zonder honger en armoede. Ik weet wel dat die momenteel niet bestaat, maar de gedachte dat zoiets kan bestaan doet leven, en zet aan tot actie.’

En de Gekke begint te springen en te dansen: ‘Haar heb ik lief, die van het onmogelijke droomt!’

‘Goh, dat is wel een mooie regel,’ mompelt Alice. ‘Die moet ik onthouden. Die zet ik op mijn lijstje met levenslessen die ik misschien voor mijn tatoeage kan gebruiken.’

‘Als ik zo vrij mag zijn: het is een vers van Goethe, uit het tweede deel van zijn tragedie *Faust*, het tweede bedrijf, de scène “Peneios”, klinkt het plechtig maar niet onvriendelijk achter haar.

Alice draait zich om.

De nieuwkomer heeft een beige vacht, zacht glimmende ogen en een grote leren buidel tas waarin hij zijn notities be-

waart. Echte aantekeningen, zoals Alice die zelf ook maakt om zich voor te bereiden op een toets. Hij lijkt als twee druppels water op een kangoeroe.

‘En u bent?’

‘Zie je dat niet? Ik heet Izgoerpa, maar iedereen noemt me Kangoeroe. Ik heb toegang tot alle mogelijke informatiebronnen. Citaten, auteurs, data, boeken, talen, vertalingen, maar ook samenvattingen, achtergronden, context, uitleg. Ik kan het allemaal bieden, dag en nacht, vragen is niet eens nodig.’

‘Dat is handig,’ begint Alice voorzichtig, omdat ze graag aardig wil zijn. ‘Maar wat voor nut hebben al die aantekeningen voor onze toekomst? De aarde staat in brand, het klimaat raakt ontregeld, en niemand die iets doet. Ik zie niet welk idee ons hier nog uit kan redden.’

‘Dan vergis je je,’ zegt de Slimme Muis. ‘Er bestaan wel degelijk allerlei ideeën. Dat wordt nogal eens vergeten, en dat is doodzonde. Het is namelijk enorm belangrijk om die te onderzoeken, ze naast andere ideeën te leggen en kritisch met elkaar te vergelijken. Om je dat te laten inzien, gaan we je rondleiden in Verwonderland. Hier zijn alle ideeën te vinden van alle denkers, uit alle tijden, uit alle beschavingen, uit alle tradities. Deze ideeën worden door specialisten bewaard, op juistheid onderzocht, onderhouden en gerepareerd. Deze mensen worden filosofen genoemd. Het zijn vakmensen die zijn gespecialiseerd in ideeën. Ze weten hoe ze ideeën gebruiksklaar kunnen houden, hoe ze die kunnen toetsen en tegen elkaar kunnen afwegen. Soms lukt het ze zelfs om een paar nieuwe te ontdekken. Je zal ze niet allemaal gaan ontmoeten, want daarvoor zou je meerdere levens nodig hebben.’

‘Kan ik zo een manier vinden om ons te redden?’

‘Daar kun je alleen zelf achter komen. Wij kunnen je laten zien waar het allemaal om draait, je helpen ontdekken hoe divers, krachtig en bruikbaar ideeën kunnen zijn.’

Alice moet terugdenken aan haar opa. Ze weet dat hij zijn

hele leven het gezelschap van filosofen heeft opgezocht. Hij is er zo ongeveer zelf een geworden. Maar hij praat er nooit met haar over. Als ze hem ernaar vraagt, antwoordt hij altijd dat ze het later allemaal wel zal begrijpen, maar dat ze nog even geduld moet hebben. Nu ze in Verwonderland is wil ze er het hare van weten. Ze wil de filosofie ontdekken, door verwonderd om zich heen te kijken en te zien hoe er met ideeën wordt gejongleerd. Waarom zou ze dat trouwens niet alleen kunnen?

‘Is er een bepaalde reden waarom u met me meegaat?’

‘Dat heb je ons al eens gevraagd en toen hebben we je ook al antwoord gegeven: wij zijn je muizen...’

‘Hoezo, *mijn* muizen?’

‘Omdat wij opdracht hebben gekregen om *jou* te begeleiden,’ zegt de Slimme Muis. ‘Wij zijn er om je te informeren, je te helpen en je uitleg te geven over wat je allemaal gaat tegenkomen. En om je te beschermen als dat nodig mocht zijn.’

‘En ik,’ roept de Gekke Muis, ‘ik ben er om je aan het lachen te maken, te poetsen en te bakken, en te voorkomen dat je die schoolfrik van een zus van mij al te serieus neemt.’

‘Luister maar niet naar haar, die is gek!’ onderbreekt de Slimme haar.

‘Luister maar niet naar haar, straks kom je nog om van verveling!’ kaatst de Gekke terug.

‘Ik moet zorgen dat ze iets leert, wees toch niet zo vervelend!’ antwoordt de Slimme.

‘Ik wil haar vermaken, dus doe zelf niet zo vervelend! Jongleren met ideeën hoort leuk te zijn,’ houdt de Gekke vol.

Plotseling valt het Alice op dat de twee zussen, terwijl ze om het hardst hun gelijk opeisen, zienderogen aan het groeien zijn. Hoe verhitter hun woordenstrijd, hoe groter ze worden. De tweeling is nu bijna net zo groot als Alice en de zussen kijken haar bedremmeld aan.

‘Discussie is van bijzonder nut, want anders ben je zo ingedut,’ zegt de Slimme om het gesprek weer op gang te brengen.

Alice piekert over de toekomst van de planeet, over de mensheid, en over haar eigen leven. Op zoek naar houvast in een tijd vol verwarring en dreiging, tuimelt ze in een konijnenhol: het begin van een wonderlijke reis door de ideeëngeschiedenis. In Verwonderland ontmoet ze denkers uit verschillende tijden en culturen: ze spreekt Socrates op de markt van Athene, volgt de Alexandrijnse Hypatia door een multiculturele stad onder hoogspanning en vraagt Freud het hemd van het lijf in zijn Weense praktijk.

Onderweg ontdekt Alice dat denken geen luxe is, maar noodzaak – zeker in een wereld die verscheurd wordt door oorlogen en klimaatcrises. Filosofische ideeën lossen misschien niet alles op, maar ze geven wel richting, inzicht en hoop. *Alice in Verwonderland* is een eigentijdse fabel over de kracht van verwondering. Roger-Pol Droit combineert de toegankelijkheid van *De wereld van Sofie* met de absurdistische logica van Lewis Carroll.

Roger-Pol Droit is een Franse filosoof, schrijver en journalist. Hij dankt zijn bekendheid aan zijn toegankelijke benadering van filosofie en zijn werk bij *Le Monde*.

Vertaald door Toon Dohmen

ten have

www.uitgeverijtenhave.nl

CNL
CENTRE
NATIONAL
DU LIVRE